

Vychodí mimo pondelku a piatku každý deň, vpredvečer dátumu o 6. hod.

Redakcia a administrácia:
Budapešť, VIII.,
Mária ul. č. 15.

Telefon: József 12—97.

SLOVENSKÝ DENNÍK

Predplatné:
na rok . K 20.—
na pol roka K 10.—
na štvrt roka K 5.—
na mesiac . K 1.75

Do Nemecka i
Srbska ročne
24 korún. Do
ostatného cu-
dzozemskai do
Ameriky ročne
32 korún. —

Ročník VI.

Číslo 13

BUDAPEŠŤ, v stredu, 20. januára 1915.

Jednotlivé čísla po 6 hal.

Centralizmus.

Novoročná reč Tiszova veľmi zaujímavé s oskupila verejnosť našej monarchie: nemecké časopisy, až na Reichspost, prijaly ju s nevoľou, všetky maďarské však, i opozičné, s veľkým aplauzom a nadšením. Túto rôznosť posudkov zapríčinila Tiszova výpoveď o centralizme. Tisza totiž vyhlásil za bláznov tých, ktorí ešte i dnes snívajú o dákomsi štáte centralistickom, vedenom z jedného ústredia dľa regule, ktorá zodpovedá tým činiteľom, ktorí v tom ústredí práve dominujú.

České a vôbec všetky iné časopisy váhaly pri posudzovaní Tiszovej reči s tým odôvodnením, že vyjadrenie sa proti centralizmu je vlastne nie dosť jasným. Nevedely, proti komu Tisza vlastne cieľi. Dnes však je už na bielom dni, že Tisza chcel sa ohlásiť proti plánom niektorých ríšsko- a rakúsko-nemeckých politikov, ktorí už dnes pripravujú pôdu jednomu veľkému stredo-európskému štátu, ktorý by pozostával z Nemecka, monarchie a snáď ešte z niektorých menších štátov, ako je Holandsko, Dánsko.

Tisza svojho trochu triviálneho výrazu použil proti týmto plánom a na každý pád je pozoruhodné, že ríšsko-nemecké časopisy, ktoré musely vycítiť, že ostrie výrazu je namerané proti nim, nemaly proti Tiszovi slov sebaobrany. Aspoň v tých väčších nemeckých časopisoch, ktoré reprezentujú verejnú mienku, sme sa nič podobného nedočítali. Snáď to mlčanie má dôvod v tom, že ríšski Nemci nechcú si pohnevať Tiszu.

Tiszova reč slúžila tiež za predmet rozhovoru, ktorý mal zpravodajca „Az Estu“ s Kramárom, vodcom mladočeskej strany. On tiež vychytil z reči Tiszovej práve odsúdenie centralizmu. Povedal: „Nerozumiem Tiszovej výpovedi o centralizme. V Uhorsku

poslať centralistickú politiku pestoval a na vonok teraz proti centralizmu hovorí. V tom má Tisza pravdu, a to vie každý rozumný človek, že v monarchii je centralizmus hrebom každého vývoja a pokroku. Centralizácia je najhorším extremom, zrodieva šablony, olupuje o individualnosť, zabíja životaschopnosť a voľnú súťaž. A práve toto je potrebné. Som tej mienky, že na poli priemyselnom a obchodnom — a politickom, dodávame my — je v Uhorsku mnoho umelých formácií. Keby toto prestalo, neviem či by Uhorsko tým trátilo? ... Naším cieľom je voľná autonómia ...“ Na konci rozhovoru dodal ešte Kramár, že v monarchii politiku robí Tisza, a teda za politiku monarchie je zodpovedné Uhorsko.

Predpokladáme, že zpravodajca podal to, čo bolo povedané. Výroku tomuto sa zo srdca tešíme, lebo je to i naším presvedčením. Teší nás to, že Tisza už dnes začína boj proti centralizácii. Budeme mu v tom pomáhať; dodávame však, že budeme bojovať proti každej, teda i Tiszovej centrálnej politike.

Boj tento vyžaduje záujem Slovákov. H.

Vojna.

Severné bojište.

Úradná zpráva, vydaná 18. januára na poľudnie:

Od Visly na sever nestala sa významná udalosť. Na výšínach, ležiacich východne od Zakličinu, koncentrovaná strelba nášho delostrelectva prinútila Rusov k opusteniu prvej čiary v bitevnej fronte. Tento ustupujúci pohyb so sebou strhnuť nepriateľa aj na iných častiach fronty, tak že konečne vyprázdnil svoje pozície v prvej čiare na šírke šesť kilometrov a

pod najúčinlivejšou strelbou našich diel a strojových pušiek utiahol sa do čiar na najbližších výšínach a pri tejto príležitosti zanechal početné zbrane a mnoho streliva v opustených pozíciách. Na ostatných častiach fronty v západnej Haliči bol len delostrelecký boj.

V Karpatoch byly len nepatné šarvátky patról.

Podmaršal Höfer.

Nemecká úradná zpráva, vydaná 18. januára:

Vo Východnom Prusku je polozenie nezmenené.

V severnom Poľsku Rusi sa pokúsili na odseku Wakry pri Rádzanove vytrhnúť, ale sme ich odrazili.

V Poľsku na západ od Visly podstatná udalosť sa nestala.

Hlavné vodcovstvo.

Bukarešť, 18. januára. „Adeverul“ sa dozvedá z Petrogradu, že nemecké vojsko pri Bolinove, na západ od Varšavy robí mimoriadny tlak na ruské pozície. Nemci že vzdor značným ztratám robia ustavičné nápady na ruské strelecké zákopy a už častejšie stalo sa, že takéto zákopy cez deň viac krát menily gazdu. Nemci sa ale neuspokojia, kým nepriateľské pozície definitívne nevydobýjú. Ponevác ale Rusi stavajú do bitevnej čiary vždy nové sily, jednotlivé pozície sú raz v rukách nemeckých, potom zase v ruských. Ruské vojenské kruhy netaja, že sa tu Rusi už dlho udržať nemôžu, a to menovite preto, lebo doprava streliva do fronty naráža na veľké ťažkosti. Istý ruský generál mal sa vysloviť, že ak Nemci tieto pozície dostanú do rúk, tak môžu pohodlne postúpiť až ku Varšave.

Stockholm, 18. januára. „Dagblad“ píše medzi iným, že v Karpatoch sňahom pokry-

BESEDNICA.

Ferdinand Pakosta †

V nemocnici v Przemysli zomrel ako poručík 58. pluku (ešte 31. októbra 1914.) mladý historik český prof. Ferdinand Pakosta, podľahnúc ťažkému poraneniu na bojišti. (Úradná zpráva z 15. decembra uvádza ho ešte len medzi ranenými.) Narodil sa v Pábove v južných Čechách, študoval v Táboře a v Prahe, pôsobil ako profesor v Beroune. Redigoval dlhší čas aj časopis Spolku přátel starožitností, a s úspechom zaoberal sa históriou južného Česka a svojho mesta. I Slovensko v ňom ztráca mnoho. V študentských rokoch koňal cesty po Slovensku, v Prahe bol jedným z najhorlivejších činiteľov zasadzujúcich sa o reformu Československej jednoty v tých dobách, keď dostala sa na krivé chodníky, a dosiahol úspechov. Ako žiak univ. prof. Lubora Niederla študoval menovite počiatky slovenských dejín, a jeho rozsiahla seminárna práca „Slovensko IX. stololetí“ zaslúži pozornosti. Zámer svoj, kriticky rozobrat a oceniť slovenskú spisbu historickú, (menovite Záborského, Hyroša, Cochiusa, Križku, Czambela, Sasinka atď.) a odhadnúť, koľko z nej dá sa prijať a uznať pre dnešnú dobu, už nestačil vykonať. V pilnej a účinlivej práci prerušila ho vojna a smrť. Slovenskí priatelia budú ho mať v milej rozpomienke. Česť jeho pamiatke.

Matka . . . Už dva týždne nevyšla na ulicu. Pletie od rána do večera a čaká poštaru. Ráz za deň vždy niekdo zazvoní, od syna však neprichádza nič. Už mnoho dní neprišiel dopis, ani karta. Ani od Janka, ani od Jurka. A ona je so dňa na deň nemocnejšia, slabšia. Prečo synovia nepišu? Veď im pred nedávnom poslala rôzne veci. Teplú bielizeň, cigary, zákusky. Dcéra Hilda každú zásielku osobne niesla na poštu. — Domovník sa má dobre. Celý deň má cigaru v ústach, lepšie nikdy nefajčil. Akosi vznešene sadá večer medzi „kolégov“ v blízkom hostinci a rozpráva o vojne a pokoji. Odkiaľ tie dobré cigary? Slečna Hilda mu ich dáva. Jej matka ich kupuje pre svojich synov-vojakov. Ale tí ich už nepotrebujú. Pred 14 dňami prišla zpráva, že oba padli. Bože, pomáhaj. Slečna Hilda to ešte matke nepovedala. Pani má srdечnú chorobu a od tej doby, čo vypukla vojna, je už jednou nohou v hrobe, nesmie sa jej povedať, že Janko a Jurko sú mŕtvi. Oba. Jeden za druhým v jednom týždni. Viete, ona by tú zpravu nepreniesla, neprežila. Ťažké časy, všetci sme úbožiaci . . . Ale slečna Hilda predsa musela jedného dňa povedať: „Mamka, nepleť viac tie teplé punčochy!“ — Matka ustrašene položila ruku na svoje nemocné srdce a potichu sa pýtala: „Prečože nie, Hilda?“ — „Môj Bože, preto. Preto — preto, že ich viac nepotrebujú.“ — „Ako to myslíš? Veď chcem ešte každému upliesť po kolená dlhé punčochy. Prečo však chlápci nepišu! Obom sme poslali v

poslednej dobe toľko dobrých vecí. Poslala si to dobre?“ — „Mamka, adresy napísala som správne. Ale — balíky som nedala na poštu. Cigary dala som domovníkovi a ostatné veci Červenému krížu.“ — Matka vstane, zdvihne ruky a zakryje si uši. Nechce počuť, nechce rozumieť tej strašnej zpráve, ktorá znie z dcériných slov. Slečna Hilda ju objíme, neopísateľným bóľom chveje sa jej hlas, a láskave prosí: „Nezúfaj, drahá moja mamka. Veď oba zomreli krásnou smrťou za vlasť. Buď mocná, hľaď, máš ešte mňa, neopušť svojho jedináčka.“ — Matka ľahne do postele, mlčí, tisne si ruky na uši — a nevstane viac. Duša jej odišla usmierená s osudom, že jej synovia, ktorých tak milovala, dali svoje životy za vlasť.

Tyrolec a jeho kôň. Noviny píšú, že jeden tyrolský čefadník, pohonič, bol veľmi smutným, keď sa musel so svojim „pejkom“ rozlúčiť, ktorý musel „narukovať“ t. j. vojenská komisia ho odobrала.

Neskoršie ale povolali do vojny aj „osiraleho“ čefadníka a kdeš pri Lvove sa oba zase sišli. Verné hoviadko poznalo totiž svojho bývalého opatrovníka. Čefadník toto zvlátnie sa veľmi dojemne opísal a na konci listu podotknul: „Žiaľ dostáva dosť, — a ja tiež . . .“

A. Čože je to tá neutralita?

B. Neutralita je, vieš, to, keď sa ešte s istotou nevie — kto vyhrá . . .

